

László Éva,¹ Antal Imola,²
Dávid-Kacsó Ágnes,³ Roth Mária⁴
Kinek mondaná el a gyermek, ha bántalmaznák?

Kivonat

Ez a tanulmány azt vizsgálja, hogy a gyerekek és serdülők kihez fordulnának, ha erőszak érné őket, milyennek látják a segítő személyt, milyen akadályokba ütközik egy gyermek, ha egy bántalmazást szeretne feltárni. A bizalmas, önkitöltős kérdőíveket 216 gyermek és tinédzser töltötte ki Romániában. Eredményeink arra utalnak, hogy a lányok könnyebben kérnek segítséget, mint a fiúk, a segítségkérés elmaradását mind a lányok, mind a fiúk elsősorban a bántalmazott gyerek biztonságérzetével hozzák kapcsolatba, de a szegényérzet és az információ hiánya szintén fontos szempontok. Amikor segítséget kérnek, elvárják, hogy a felnőtt hallgassa meg őket, és segítsen az erőszak megállításában. A különböző információs és segítségkérési lehetőségek értékelése során a megkérdezettek 68%-a értett egyet abban, hogy iskolában, tanárok által közvetítve lenne a legjobb információkat szerezni a bántalmazás előfordulásakor elérhető segítségforrásokról. Az iskola ideális hely lehetne az erőszakkal kapcsolatos tapasztalatok feltárására és a segítségkérésre. Viszont a formális segítők közül a gyerekek családban és nyilvános helyen elszenvedett bántalmazás esetén inkább preferálják a rendőrséget és a gyermekvédelmet, mint a tanárokat vagy az iskolapszichológust. Ez ellentmond a szakirodalomból ismert eredményeknek, és felhívja a figyelmet a a romániai iskolákban tapasztalt személytelen iskolai kapcsolatokra.

Kulcsszavak: segítségkérési viselkedés, gyermekbántalmazás, segítők jellemzői, gyermekek véleménye

Abstract: Who Would Children Talk to If They Had Been Abused?

This study examines the help-seeking behaviour of children and adolescents regarding potential violence experiences, what they expect from the help provider and what obstacles a child faces when it comes to disclose violence. Confidential, self-completed questionnaires were administered to 216 children and teenagers in Romania. Our findings suggest that girls are more likely to ask for help than boys, and both girls and boys associate failure to seek help with the lack of security of the child victim, but shame and lack of information are also important considerations. When disclosing, children want adults to listen and to act on the information. In their assessment of the desired information and help opportunities, 68% of respondents agreed that it would be best to obtain information on the available sources of support in situations of violence in schools through teachers. School could be the most important arena where children can turn to adults for help, but teachers and school psychologists are not the most preferred group of specialists for children. Children most

1 A szerző egyetemi adjunktus, BBTE, Magyar Szociológia és Szociális Munka Kar.

2 A szerző egyetemi docens, BBTE, Magyar Szociológia és Szociális Munka Kar.

3 A szerző egyetemi adjunktus, BBTE, Magyar Szociológia és Szociális Munka Kar.

4 A szerző egyetemi professzor, BBTE, Magyar Szociológia és Szociális Munka Kar.

often would disclose their abusive out of school experiences to police and child protection workers when disclosing to professionals. This contradicts the results of the literature and draws attention to the impersonal adult-child relationships in Romanian schools.

Keywords: help-seeking behaviour, child abuse, helpers characteristics, children's perspectives

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article

László, Éva – Antal, Imola – Dávid-Kacsó, Ágnes – Roth, Mária (2019). Kinek mondaná el a gyermek, ha bántalmazná? *Erdélyi Társadalom*, 17(2), 83–104. <https://doi.org/10.17177/77171.232>

A tanulmány ingyenesen letölthető a CEEOL-ról: <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=928> és a GESIS adatbázisából: <http://www.da-ra.de/dara/search?lang=en&mdlang=en>.

I. BEVEZETÉS: GYERMEKEK ELLENI BÁNTALMAZÁS ÉS AZOK FELTÁRÁSA

A családban és a közösségekben előforduló gyermekbántalmazásra vonatkozó adatok világszerte elkeserítőek. Az UNICEF 2017-es jelentése szerint világszerte közel háromszázmillió (négyből három) két és négy év közötti gyereket fegyelmeznek erőszakos módszerekkel, százhetvenhatmillió öt év alatti gyermek (ötből egy) tanúja annak, hogy anyja partnerkapcsolati erőszak áldozata, és közel százharmincmillió (háromból egy) 13 és 15 év közötti serdülő iskolai erőszak áldozata. 2015-ben világszerte körülbelül nyolcvankétezer serdülő halt meg erőszak következtében.

A különböző szintű felmérések által bizonyos időközönként felszínre kerülő gyermekbántalmazási esetek adják az incidencia, avagy intenzitási viszonyszám mutatókat (Ádány, 2011). Ezek azonban csak a jéghegy látható csúcsát mutatják, a valós helyzet átláthatatlan, mert a társadalom nehezebben megközelíthető rétegeiről kevés információval rendelkezünk. A bántalmazott gyermekek többségének a helyzete ismeretlen mások számára, mert a gyerekek nem szívesen mondják el, hogy szeretteik bántalmazták őket.

A gyermekvédelem számára csak a jéghegy csúcsa látható. Azokat a gyerekeket, akiknek a nehézségeik, traumáik ismeretlenek maradnak a szakemberek és szakszolgáltatások számára, az UNICEF láthatatlan gyerekeknek nevezi (UNICEF, 2014; UNICEF, 2015; Stănculescu & Marin, 2011).

A gyermekek elleni erőszak elterjedését a népességben a prevalencia fogalma jellemzi, ami az adott jelenségnek a (gyermek)populációban való jelenlétét képezi. A 2009–2011 között lefolytatott BECAN-kutatásban, mely a gyermekbántalmazás gyakoriságát vizsgálta kilenc balkáni országban, az 5., 7. és 10. osztályos tanulók körében, a kutatás adatainak megfelelően Romániában a fizikai erőszak gyakorisága 44,8% volt, és az 5955 fős mintában a gyerekek 5,1%-a vallotta magát valamilyen formájú szexuális bántalmazás áldozatának. Az ugyanabban az évben (2012-ben) regisztrált, mindenik korosztályt érintő szexuális erőszak-esetek száma országosan összesen 667 volt, ami a körülbelül négy milliós gyermekpopulációhoz viszonyítva csak 0,016% (incidencia), tehát körülbelül háromszázszor kisebb, mint amit a gyermekek a kutatásban bevallottak (Antal és mts., 2012).

A gyereket ért erőszak következményei nemcsak a testi sérülésekre korlátozódnak, hanem komoly pszichológiai és szociális problémákat okoznak. Egy sor különböző tünet és rendelle-

nesség társítható a traumatikus gyerekkori élmények megéléséhez: magasabb az iskola elhagyásának esélye, befolyásolja az iskolai teljesítményt, a felnőttkori munkahelyi státust, a gazdasági helyzetet, gyakrabban társul a jövőben erőszakos párkapcsolathoz és antiszociális magatartáshoz.

Az erőszak átélése növeli a legtöbb mentális zavar kialakulásának az esélyét, beleértve a pszichotikus, hangulat-, poszttraumás stressz zavart, szorongásos és személyiségzavarokat, szenvedélybetegségeket (Briere & Scott, 2015; Cutajar és mts., 2010), disszociatív zavart, a szomatikus és konverziós zavart, valamint a traumák esetleges neurológiai hatását: a traumás agysérülést. Nem utolsósorban egy sor depresszív tünetet, mint pl. öngyilkosságra való fokozott hajlamot okozhat (pl. Blakemore és mts., 2017).

A gyerekkorban elszenvedett erőszak esetén, ha az elkövető a gyermekhez közelálló személy, és a gyermek nem kap megfelelő támogatást, számíthatunk a traumás fejlődési zavar kialakulására, melynek jellemzőihez tartozik az emberekbe vetett bizalom elvesztése, a segítség elmaradásának elővetítése, a társadalmi igazságosságba vetett hit elvesztése, stb. (Herman, 2011; Van der Kolk, 2015), ami nyilvánvalóan csökkenti a jövőbeni segítségkérés esélyét. A család, barátok vagy szakemberek részéről érkező támogatás segít megállítani az erőszakot, emellett csökkenti az erőszak negatív következményeit is (Briere & Scott, 2015), míg a segítség elmaradása erősíti a jövőbeli erőszak előfordulásának esélyét (Foyne és mts., 2009).

A felnőtt hozzáállása tehát kulcstényező az erőszak következménye szempontjából. Több kutatás is beszámol olyan, az erőszak felfedését követő negatív reakciókról, mint minimalizálás, tagadás vádaskodás, a gyerek hibázatása. Ezek hatására fokozódhat a stigmatizáció, bűntudat, árulás, becsapottság érzése s nem utolsósorban az erőszak és a család részéről érkező nyomás (Alaggia, 2010; Jensen és mts., 2005; Lorentzen és mts., 2008; Linell, 2015). Collings (2007) kutatásának eredményei azt mutatják, hogy a nemi erőszakot nyilvánosságra hozott gyermekek közül minden negyedik (25,9%) válaszadó esetében az általa bizalmi személynek tekintett felnőtt elutasító, vádló vagy más, nem támogató magatartást mutatott.

A gyermekek maguk is hangsúlyozzák a megbízható és hozzáértő felnőttek fontosságát az erőszak felfedésekor (Thulin és mts., 2019). Az esetek többségében kezdetben a gyerekek az erőszakkal kapcsolatos élményeiket olyan személyekkel osztják meg, akikkel informális kapcsolatban vannak, például szülők, tanárok vagy barátok, nem pedig szakembereknek mondják el (Allnock & Miller, 2013; McElvaney, 2015). Meinck és munkatársai (2017) kutatásában a bizalmi személyek a szülő (27%), a tanárok (22%), a többi családtag (12,2%), a barátok (9,6%), a testvérek (6,8%), a szociális munkások (6,8%), a rendőrség (6,8%), a közösségi szervezetek (4%), az egészségügyi szakemberek (2,7%) és a szomszédok (2,7%) köréből kerültek ki. A Meinck és munkatársai (2017) kutatásában a bántalmazott gyermekek 20,0%-a beszélt valakinek a bántalmazás élményeiről és kért segítséget, míg 80,0%-uk nem tette meg. Annerbäck és munkatársai (2010) a fizikailag bántalmazott gyermekekkel végzett kutatásukban azt találták, hogy a gyerekek egyharmada nem beszélt a tapasztalatairól senkinek, és körülbelül egyharmaduk tárta fel az élményeit egy felnőttnek. Csak 7% tárta fel a bántalmazást szakembereknek (például az iskolai, szociális szolgálat vagy a rendőrség munkatársainak).

Ahol a gyerekek kapcsolatba kerülnek szakemberekkel, a gyors cselekedet általában hasznosnak bizonyul (Allnock & Miller, 2013), míg a gyerekek kihagyása a beavatkozási/cselekvési terv kialakításából vagy a konfidencialitás megsértése tovább súlyosbítja a traumát (Mudaly &

Goddard, 2006). A gyerekeket a szociális jóléti alkalmazottak ritkán tekintik hozzáértő szereplőknek, egyes gyerekek szerint az alkalmazottak tartózkodóak és nem veszik figyelembe, amit ők mondanak (van Bijleveld és mts., 2013). Rasmusson (2006) úgy találta, hogy a szociális jóléti szolgálatokban dolgozó szociális munkások inkább a gyerekekhez beszélnek, mint velük, ezért a gyerekek úgy érzik, taktikázniuk kell, és alkalmazkodniuk kell a beszédstílusukban ahhoz, hogy meghallgassák őket. Amikor a beavatkozással kapcsolatban kell döntéseket hozniuk, a szociális munkások gyakran érzik úgy és cselekednek aszerint, mintha tudnák mi a gyerek érdeke, anélkül hogy a gyerek véleményét meghallgatnák (Antal és mts., 2019; van Bijleveld és mts., 2013).

2. A KUTATÁS ÉS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA

A jelen felmérés a Participation for Protection (P4P)⁵ projekt keretén belül, 2018 június és augusztus közötti periódusban készült. Célja a 8 és 18 év közötti gyermekek és fiatalok véleményének megismerése arról, hogy a gyermekek hogyan értelmezik a bántalmazást, kivel osztanák meg ezeket az élményeket, illetve hogyan látják a segítő felnőtt fontos jellemzőit. A felmérés a projekt hat partnerországában (Ausztria; Belgium; Németország; Észak-Írország [NI], az Ír Köztársaság [RoI] és Románia) párhuzamosan valósult meg, minden országban minimum kétszáz gyereket vonva be. Ezekből ebben a tanulmányban a romániai eredmények kerülnek bemutatásra.

A kérdőív bemutatása: a projekt, ezen belül a felmérés egyik sajátossága a célcsoportot képviselő gyermekek bevonása a tevékenységekbe. A felmérés tekintetében ez a kérdőív kidolgozási részébe való bevonást jelentette. A fejlesztési fázisban két, észak-írországi gyermekekből és fiatalokból álló csoporttal⁶ konzultáltak az írországi partnerek. A kérdőívet angol nyelven dolgozták ki, majd a nemzetközi kutatócsoport öt változatot készített belőle, lefordítva, illetve adaptálva a partnerországokban való használatra. Így készült a holland, német (melyet Ausztriára is adaptáltak), magyar és román nyelvű változat.

A kérdőív szerkezete: a kérdőív a demográfiai adatokon kívül rákérdez a szakirodalomban tárgyalt különböző bántalmazási típusokra, arra kérve a válaszadókat, hogy azonosítsák azokat

---

5 A Participation for Protection (P4P) [Részvétel a védelemért] projekt egy Európai Bizottság által támogatott projekt [JUST-REC-CHILD-AG-2016-01/ProjectP4P], amelynek célja, hogy elősegítse a bántalmazás kiskorú áldozatainak gyermekbarát módon történő kezelését, és jobban megismerje a gyermekek véleményét. A projekt koordinátora az észak-írországi Queen's University, Centre of Children's Rights, a partnerek: Ludwig Boltzmann Institut Für Menschenrechte Forschungsverein (Ausztria); Katholieke Universiteit Leuven és a Kenniscentrum Kinderrechten (Belgium); Hochschule Rheinmain (Németország), NUI Galway (Ír Köztársaság); Babeş-Bolyai Tudományegyetem (Románia) és az Include Youth, University of Nottingham (Egyesült Királyság).

6 Az egyik csoport a Gyerekek Kutatási Tanácsadó Csoportja (CRAG), amely 9 és 10 év közötti tanulókból áll, akik a Szent Ita Általános Iskola diákjai, a másik a Fiatal Személyek Tanácsadó Csoportja (YPAG), amely 14 és 18 év közötti serdülőkből áll, akiket az Include Youth szervezeten keresztül toboroztak.

a viselkedésformákat, amelyek szerintük bántalmazásnak számítanak, ha azokat egy gyermek ellen követik el. A kérdőívben öt kérdés méri fel, hogy különböző bántalmazók esetén (szülő/gondozó, más családtag, tanár, barát, idegen nyilvános helyen) kitől kérne segítséget a válaszadó. A válaszlehetőségek: szülő/gondozó/családtag, tanár, iskolapszichológus / iskolai tanácsadó, edző / szabadidős tevékenységet vezető felnőtt, gyermekvédelmi szervezet/szolgáltatás, rendőrség, egyéb, nem tudom, nem kérnék segítséget. Egy-egy kérdés vonatkozik arra, hogy mi akadályozhatja meg a gyerekeket abban, hogy segítséget kérjenek bántalmazás esetén, hogy honnan kellene információt kapjanak a bántalmazás esetén rendelkezésükre álló segítségforrásokról, illetve hogy mit tartanak az információ- vagy segítségnyújtás legjobb módjának. Egy kérdés arra keresi a választ, hogy a gyerekek szerint milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie annak a személynek, aki segítséget nyújt a bántalmazást elszenvedett gyerekeknek. A felsorolt kilenc tulajdonság esetében a válaszadó az egyáltalán nem fontostól a nagyon fontosig terjedő négyes skálán értékelhette az adott tulajdonságot. Minden tulajdonság esetében létezik nem tudom válasz is.

3. EREDMÉNYEK

A kérdőívet 216 kiskorú töltötte ki, a minta életkor és nem szerinti eloszlását az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat. *A válaszadók életkor és nem szerinti eloszlása (öt esetben van hiányválasz)*
 Table 1. *The age and gender of the respondents (in five cases there are no data)*

Életkor	Nem		Össz.
	Fiú	Lány	
9–12 év	40% (38)	60% (57)	95 (45%)
13–16 év	35% (41)	65% (75)	116 (65%)
Össz.	37% (79)	63% (132)	211 (100%)

Amint a táblázat adataiból kiderül, öt esetben nincs információ a válaszadó életkorára és nemére vonatkozóan, a válaszadók 45%-a (95 személy) életkora 9 és 12 év között volt, ezek 40%-a fiú. A fennmaradó 65% (116 személy) életkora 13–16 év között volt, és ebben a korosztályban 35%, illetve 65% a fiúk és lányok aránya. Az összesített mintában a fiúk aránya 37%.

A következőkben bemutatjuk a megkérdezettek segítségkérő viselkedésre vonatkozó válaszaiknak a megoszlását a mintában.

Arra a kérdésre, hogy mit tennének, ha bántalmazás érné őket valaki részéről, a megkérdezettek valamivel több, mint fele (58%) válaszolta, hogy szólna valakinek vagy segítséget kérne. A második leggyakoribb válasz a „fizikailag megvédeném magam” volt, melyet a válaszadók 26%-a választott. A válaszlehetőségeket és arányukat a válaszok között a 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat. *Mit tennél, ha bántalmazás érne?*

Table 2. *What would you do, if you were harmed?*

Ha bántalmaznának (vagy erőszaknak lennél kitéve), mit tennél a legnagyobb valószínűséggel ?	Esetszám	%
Hallgatnék róla (nem mondanám el)	9	4
Megvédeném magam fizikailag	54	26
Megvédeném magam verbálisan (szavakkal)	16	8
Elmondanám valakinek vagy segítséget kérnék	119	58
Nem tudom	3	2
Egyéb	4	2
Össz.	205	100

A segítségkérő viselkedés függ a nemi hovatartozástól, szignifikáns különbséget találunk a fiúk és lányok között: a lányok nagyobb arányban választották, hogy elmondanák a bántalmazást vagy segítséget kérnének, mint a fiúk (62,1%, illetve 46,8%, $\chi^2 = 4,69$, $p < ,05$).

A kérdőív kiter arra, hogy a segítségkérést választók legnagyobb valószínűséggel kihez fordulnának. A segítségkérő viselkedés különbözik attól függően, hogy ki az elkövető. A kérdőív a potenciális bántalmazók között megemlíti a szülőt, más családtagot, tanárt, barátot, idegent, míg a segítség forrásaként választható személyek listája a szülő/gondozót, családtagokat, barátot, tanárt/iskolaigazgatót, iskolapszichológust, edzőt vagy más szabadidős tevékenységet irányító felnőttet, gyermekvédelmi szervezet képviselőjét, rendőrséget foglalja magában. A különböző válaszok előfordulási arányát a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat. *Kitől kérnének segítséget a legnagyobb valószínűséggel a válaszadók a bántalmazó személyétől függően?*

Table 3. *From whom would most likely the respondents ask for help?*

Kitől a legvalószínűbb, hogy segítséget vagy támogatást kérnél, ha bántalmazna...	Szülőtől, gondozótól vagy más családtagtól	Egy barától	Egy tanártól vagy igazgatótól	Iskolapszichológustól/iskolai tanácsadótól	Szabadidős foglalkozást, sport/ művészeti tevékenységet vezetőtől	Gyermekvédelmi szervezet képviselőjétől	Rendőrségtől	Nem tudom	Nem kérnék segítséget	Valaki/valami más	Össz.
százalékos arány (esetszám)											
egyik szülőd?	41,2% (84)	8,8% (18)	6,9% (14)	6,4% (13)	2,5% (5)	12,3% (25)	11,8% (24)	3,4% (7)	6,4% (13)	0,5% (1)	100% (204)

egy másik családtagod?	87,1% (183)	2,9% (6)	1,4% (3)	1% (2)	0,5% (1)	0,5% (1)	2,4% (5)	1,4% (3)	2,4% (5)	0,5% (1)	100% (210)
egy tanárod?	70% (142)	2% (4)	15,3% (31)	2,5% (5)	0% (0)	3% (6)	3,9% (8)	1,5% (3)	2% (4)	0% (0)	100% (203)
egy barátod?	61,5% (126)	19,5% (40)	9,8% (20)	1% (2)	0% (0)	0,5% (1)	2,4% (5)	0,5% (1)	4,9% (10)	0% (0)	100% (205)
valaki nyilvános helyen?	52,2% (107)	6,8% (14)	0% (0)	0% (0)	2,4% (5)	22,4% (46)	9,8% (20)	2,8% (7)	0% (0)	3,4% (7)	100% (201)

Ahogy a 3. táblázat adataiból kitűnik, a szülők, gondozók, családtagok jelentik a megkérdezettek számára a fő bizalmi személyt. Még abban az esetben is, ha a bántalmazó a másik szülő, a válaszadók 41,2%-a a szülőtől vagy családtagtól kérne segítséget. Ez az arány tovább nő, ha nem szülő a bántalmazó, más családtag érintettsége esetében a válaszadók 87,1%-a, tanár esetében 70%-a, barát esetében 61,5%-a, míg bántalmazó idegen esetében a válaszadók 52,2%-a a szülőt vagy gondozót jelölte meg olyan személyként, akitől segítséget kérne. Ha szülő a bántalmazó, a gyermekvédelem képviselője vagy a rendőrség jelent meg a válaszok 12,3%-ában, illetve 11,8%-ban. Az iskolai személyzet csak kevés megkérdezett számára merül fel mint az elérhető segítség forrása: tanártól a válaszadók 6,9%-a, míg az iskolapszichológustól csupán 6,4%-a kérne segítséget. A tanárt vagy az iskola igazgatóját abban az esetben tekintik a legtöbben (15,3%) a segítség forrásának, ha a bántalmazó egy másik tanár, bár ebben az esetben is a szülőket tekintik a fő segítségforrásnak. Ha a bántalmazás kortársak között történik, akkor a megkérdezettek 19,5%-a barátától kérne segítséget, míg 9,8%-a tanártól. Ennél a bántalmazó kategóriánál a legmagasabb azoknak az aránya, akik nem kérnének segítséget (4,9%). A nyilvános helyen történő, idegen által elkövetett bántalmazásnál találják a megkérdezettek a legnagyobb arányban illetékesnek a rendőrséget, ebben az esetben a válaszadók 22%-a fordulna ehhez a hivatalos szervhez. Említésre méltó lehet az iskolapszichológushoz/tanácsadóhoz fordulás alacsony arányban történő választása: leggyakrabban a szülő általi bántalmazásnál említik meg (6,4%), de más családtag, tanár, kortárs által elkövetett bántalmazás esetén elenyésző azoknak az aránya, akik segítség forrásaként tekintenek erre a kategóriára (1%, 2,5%, illetve 1%). Megfigyelhető, hogy abban az esetben a legmagasabb azoknak az aránya, akik nem kérnének segítséget bántalmazás esetén, amelyben az elkövető érzelmileg közel áll az áldozathoz: szülő általi bántalmazás esetében a megkérdezettek 6,4%-a, míg barát elkövetőnél 4,9% gondolja úgy, hogy egyáltalán nem kérne segítséget.

A következőkben a lehetséges bizalmi személyeket csoportosítva – 1. szülők, gondozók, más családtagok; 2. barát; 3. tanár, iskolapszichológus vagy foglalkozásvezető (sport, művészet, szabadidő tevékenységek); 4. hivatalos szervek képviselője (gyermekvédelmi intézetek, rendőrség) – mutatjuk be a különböző életkorú válaszadók preferenciáját valamelyik bizalmiszemély-kategória iránt.

4. táblázat. Ktől kérnének segítséget a legnagyobb valószínűséggel? Életkori megoszlás szerint
Table 4. From whom would most likely the respondents ask for help? According to age groups

Bizalmi személy	Szülő/gondozó, más családtag	Barát	Tanár, iskola-pszichológus/foglalkoztatás-vezető	Hivatalos szervek képviselője	Nem tudom	Nem kérnék segítséget	Össz.	Cramer's V
A bántalmazó: szülő								
9–12 év	41,7% (40)	8,3% (8)	18,8% (18)	22,9% (22)	4,2% (4)	4,2% (4)	100% (96)	.120
13–16 év	41,1% (44)	9,3% (10)	13,1% (14)	25,2% (27)	2,8% (3)	8,4% (9)	100% (107)	
A bántalmazó: más családtag								
9–12 év	87,5% (84)	3,1% (3)	3,1% (3)	4,2% (4)	2,1% (2)	0% (0)	100% (96)	.168
13–16 év	87,6% (99)	2,7% (3)	2,7% (3)	1,8% (2)	0,9% (1)	4,4%(5)	100% (113)	
A bántalmazó: tanár								
9–12 év	60,2% (56)	4,3% (4)	29% (27)	5,4% (5)	1,1% (1)	0%(0)	100% (93)	.341
13–16 év	78,2% (86)	0% (0)	8,2% (9)	8,2% (9)	1,8% (2)	3,6%(4)	100% (110)	
A bántalmazó: barát								
9–12 év	63,2% (60)	13,7% (13)	20% (19)	0% (0)	1,1% (1)	2,1% (2)	100% (95)	.359
13–16 év	60% (66)	24,5% (27)	2,7% (3)	5,5% (6)	0% (0)	7,3%(8)	100% (110)	
A bántalmazó: valaki nyilvános helyen								
9–12 év	65,9% (58)	8% (7)	1,1% (1)	21,6% (19)	3,4% (3)	0% (0)	100% (88)	0.248
13–16 év	44,5% (49)	6,4% (7)	3,6% (4)	42,7% (47)	2,7% (3)	0% (0)	100% (110)	

Ahogy a 4. táblázatban bemutatott adatok tükrözik, abban az esetben, amikor a bántalmazó egyik szülő vagy családtag, nincs kapcsolat a válaszadó életkora és a személy között, akitől ezekben az esetekben segítséget kérne. Függetlenül attól, hogy melyik életkor-kategóriába tartoztak, a válaszadók elsősorban a másik szülőtől vagy családtagtól kértek volna segítséget (41,7% a 9–12 éves és 41,1% a 13–16 éves korosztály esetében). A többi megnevezett segítségforrást is azonos arányban választották mindkét életkori csoport képviselői. Hasonló tendenciát tükröznek az adatok abban az esetben, amikor a bántalmazó egy családtag: mindkét korosztály körülből 88%-a a szülőt jelölte meg mint olyan személyt, akitől nagy valószínűséggel segítséget kérne, és a többi személy választási aránya is nagyon hasonló a két korosztályban. Ha a bántalmazó egy tanár lenne, akkor az életkor és a preferált potenciális segítségnyújtó személyek között

erős kapcsolat van (Cramer's $V = .341$). Megfigyelhető, hogy a 13–16 éves korosztály nagyobb arányban kérne segítséget szülőtől vagy családtagtól, mint a kisebbek (78,2%, illetve 60,2%), míg a kisebbek nagyobb arányban jelölték meg az iskolai személyzetet segítség forrásként, mint a nagyobbak (29%, illetve 8,2%). Úgy tűnik, a 13–16 éves korosztály bizalma az iskolai személyzet által nyújtott segítségben jóval kisebb, mint fiatalabb társaiké. Erős összefüggés van a korosztály és a preferált segítségnyújtó személy között abban az esetben is, ha a bántalmazó egy barát (Cramer's $V = .359$). Míg a szülőket körülbelül ugyanolyan arányban jelölik meg a két korcsoporthoz tartozó válaszadók, mint segítségforrást (63,2% a 9–12 évesek, 60% a 13–16 évesek körében), addig a nagyobbak 24,5%-a baráttól kérne segítséget, szemben a 9–12 évesek 13,7%-val, és a nagyobbak ebben az esetben is alacsonyabb arányban fordulnának iskolai személyzethez, mint fiatalabb társaik (2,7% szemben a 20%-kal a 9–12 évesek esetében). Abban az esetben, ha a bántalmazó egy ismeretlen személy lenne egy nyilvános helyen, mérsékelt összefüggés található az életkor és a segítség forrásként preferált személy között (Cramer's $V = .248$). Bár mindkét korosztály esetében a szülő/családtag a leginkább preferált kategória, a kisebbek nagyobb arányban kérnének tőlük segítséget, mint nagyobb társaik (65,9%, illetve 44,5%), a nagyobbak viszont nagyobb arányban fordulnának ebben az esetben a hivatalos szervek képviselőihez, mint fiatalabb társaik (42,7% szemben a 22%-kal). A bemutatottakat összegezve elmondhatjuk, hogy mindkét korosztály számára a leginkább preferált segítőtárs-kategóriát a családtagok képezik. Érdeemes megemlíteni, hogy az iskolai személyzetet a kisebbek jóval nagyobb arányban említik preferált segítségforrásként, mint a nagyobbak.

A továbbiakban megvizsgáljuk, hogy adataink tükröznék-e összefüggést a nemi hovatartozás és a segítségforrásként preferált személykategória között.

5. táblázat. *Kitől kérnének segítséget a legnagyobb valószínűséggel? Nemi megoszlás szerint*
 Table 5. *From whom would most likely the respondents ask for help? According to gender*

Bizalmi személy:	Szülő/ gondozó, más családtag	Barát	Tanár, iskola- pszichológus/ foglalkozás- vezető	Hivatalos szervek	Nem tudom	Nem kérnék segítséget	Össz.	Cramer's V
A bántalmazó: szülő								
fiú	46,7% (35)	5,3% (4)	20% (15)	18,7% (14)	0% (0)	9,3% (7)	100% (75)	.251
lány	38,5% (47)	11,5% (14)	13,9% (17)	27% (33)	5,7% (7)	3,3% (4)	100% (122)	
A bántalmazó: más családtag								
fiú	88,2% (67)	5,3% (4)	2,6% (2)	1,3% (1)	0% (0)	2,6% (2)	100% (96)	.156
lány	88,2% (112)	1,6% (2)	3,1% (4)	3,1% (4)	2,4% (3)	1,6% (2)	100% (113)	

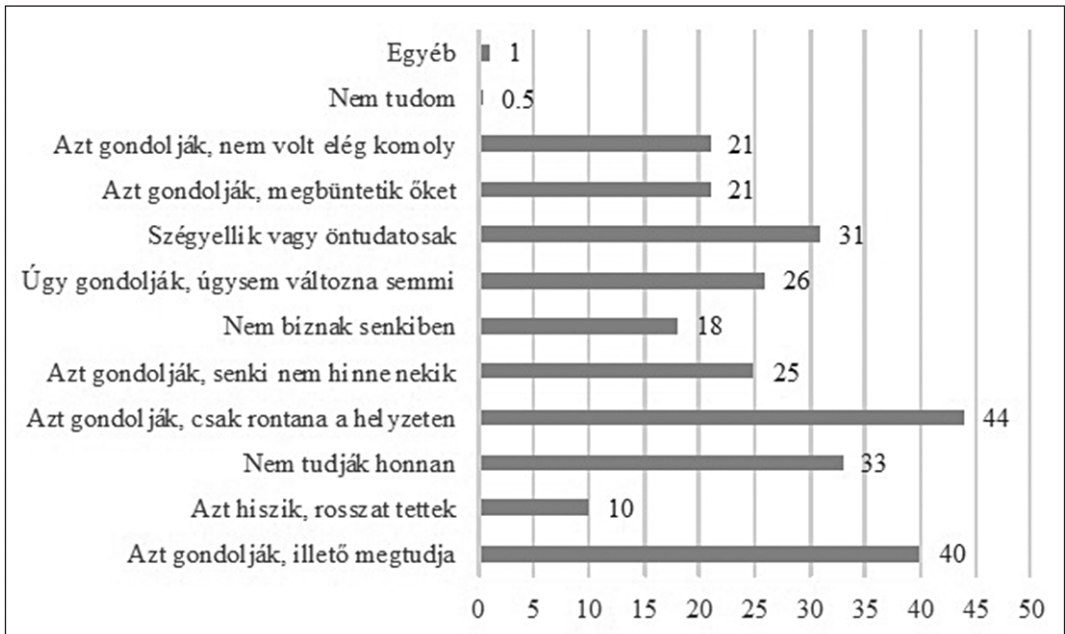
A bántalmazó: tanár								
fiú	61,3% (46)	1,3% (1)	22,7% (17)	9,3% (7)	1,3% (1)	4%(3)	100% (75)	.214
lány	77,9% (95)	2,5% (3)	13,1% (16)	4,1% (5)	1,6% (2)	0,8% (1)	100% (122)	
A bántalmazó: barát								
fiú	52,7% (39)	21,6% (16)	12,2% (9)	6,8% (5)	0% (0)	6,8% (5)	100% (95)	.232
lány	68,8% (86)	19,2% (24)	7,2% (9)	0,8% (1)	0,8% (1)	3,2% (4)	100% (110)	
A bántalmazó: valaki nyilvános helyen								
fiú	40,8% (29)	8,5% (6)	0% (0)	45,1% (32)	5,6% (4)	0% (0)	100% (71)	.260
lány	60,7% (74)	6,6% (8)	4,1% (5)	27% (33)	1,6% (2)	0% (0)	100% (122)	

Ahogy az 5. táblázat adataiból kitűnik, abban az esetben, amikor a bántalmazó az egyik szülő, közepes összefüggés található a nemi hovatartozás és a segítségként preferált személykategória között (Cramer's $V = .251$). Mind a fiúk, mind a lányok a szülőket és családtagokat nevezték meg a legnagyobb arányban mint preferált segítségforrásokat, de míg a fiúknak 46,7%-a, addig a lányoknak csak 38,5%-a kérne családtagtól segítséget, ha az egyik szülő bántalmazná. A lányok nagyobb hányada kérne baráttól segítséget a fenti esetben, mint a fiúké (11,5% szemben az 5,3%-kal), míg a fiúk nagyobb arányban fordulnának iskolai személyzethez (beleértve a pszichológust és az edzőt / szabadidőstevekenység-vezetőt), mint a lányok (20% szemben a 13,9%-kal). A hivatalos személyeket a lányok preferálják inkább (27% szemben a 18,7%-kal). Ha a bántalmazó egy másik családtag lenne, nincs összefüggés a nemi hovatartozás és a segítségként preferált személykategória között (Cramer's $V = .156$). Mind a fiúk, mind a lányok nagy többsége (88,2%) a családban keresne segítséget. Mérsékelt összefüggés található a nemi hovatartozás és a preferált segítségforrás között azokban az esetekben, amikor a bántalmazó családon kívüli személy. Ha ez egy tanár lenne (Cramer's $V = .214$), akkor mind a fiúk, mind a lányok többsége a családban keresne segítséget, de míg a fiúk 61,3%-a fordulna ebben az esetben családtaghoz, addig a lányoknak 77,9%-a, a fiúk azonban nagyobb arányban keresnének az iskolában támogatást, mint a lányok (22,7% szemben a 13,1%-kal). Ha a bántalmazó személye egy barát lenne, a nemi hovatartozás mérsékeltén befolyásolja a segítségforrásként preferált személy kategóriáját (Cramer's $V = .232$): a fiúknak alig több, mint fele fordulna családtaghoz segítségért (52,7%), míg a lányok esetében ez az arány 68,8%. A fiúk azonban nagyobb arányban fordulnának az iskolai személyzethez, mint a lányok (12,2% szemben a 7,2%-kal), sőt, a hivatalos szervek képviselőit is többen vonnák be közülük, mint a lányok (6,8% szemben a 0,8%-kal). Ha a bántalmazás nyilvános helyen történne, akkor a nemi hovatartozás és a preferált segítségforrás között erősödik a kapcsolat, de még mindig mérsékelt marad (Cramer's $V = .260$). A fiúk és lányok által preferált segítségforrás között a legnagyobb különbséget az képezi, hogy ebben az esetben a fiúk kevesebb, mint fele (40,8%) fordulna a családjához, míg a lányok többsége számára továbbra is a családtagok képezik a fő segítségforrást

(60,7%). A fiúk jobban bíznak azonban a hivatalos szervek képviselőiben, mint a lányok, 45,1%-uk ott keresne segítséget nyilvános helyen történt bántalmazás esetén, míg a lányoknak csak 27%-a fordulna ezekhez a szervekhez. Általában elmondhatjuk, hogy mind a fiúk, mind a lányok számára elsősorban a családtagok jelentik a fő segítségforrást, míg az iskolai személyzetet (tanárok, tanácsadók, sőt szabadidős tevékenységet vezető) ritkán érzékelik segítségforrásként a két nem képviselői. A legnagyobb arányban akkor fordulnának a megkérdezettek ehhez a kategóriához, ha a bántalmazó az iskolai személyzet tagja lenne. A barátok abban az esetben preferálták a leginkább, ha a bántalmazó is kortárs volt, míg a hivatalos szervek képviselőihez akkor fordulnának mind a fiúk, mind a lányok a legnagyobb arányban, ha a bántalmazó egy szülő lenne vagy egy nyilvános helyen fellépő személy.

3.1. A segítségkérés akadályai

Az elkövetkezőkben bemutatjuk, hogy a válaszadó gyerekek szerint melyek lehetnek a segítségkérés akadályai bántalmazás esetén.

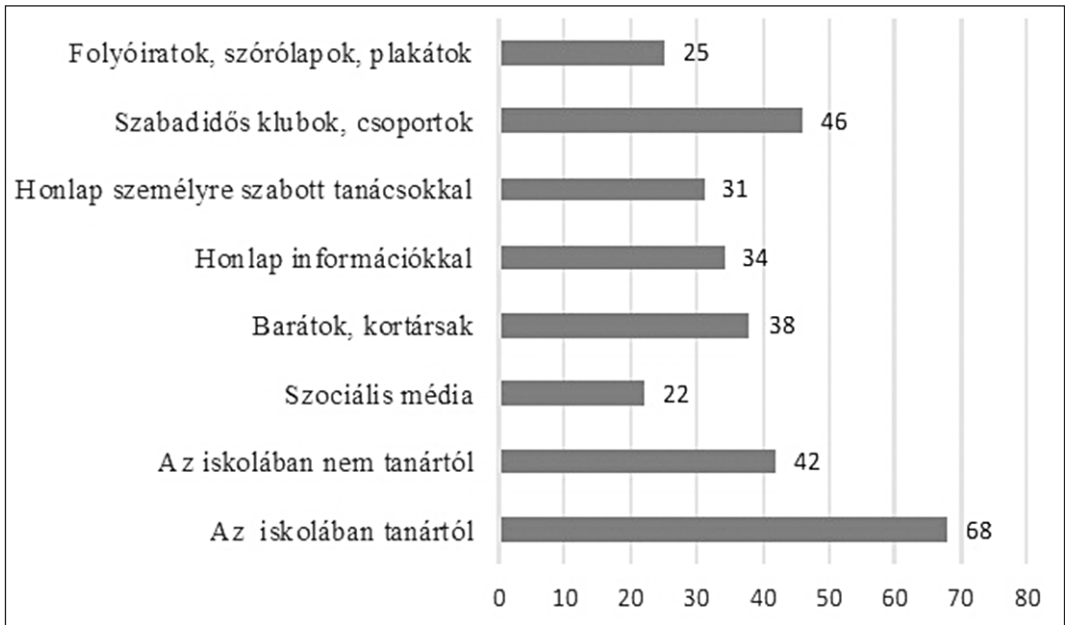
1. ábra. *A segítségkérés különböző akadályainak százalékos megoszlása a mintában*
 Figure 1. *The barriers of help seeking (percentages)*

Ahogy az ábrán is látható, a válaszadók 44%-a szerint a bántalmazott gyerekek azért nem kérnek segítséget, mert attól félnek, hogy utána még rosszabb lesz a helyzet. A következő leggyakrabban választott akadály az volt, hogy a gyerekek attól félnek, a bántalmazó megtudja, hogy ők segítséget kértek. A válaszadónak körülbelül harmada (33%) szerint előfordulhat, hogy a segítségkérés elmaradásának az információ hiánya az akadály, és szinte ugyanilyen arányban választották potenciális akadályként a szégyenérzetet is. A válaszok körülbelül egyne-

gyedében megjelenik a bizalmatlanság: 25% úgy gondolja, hogy a segítségkérés akadálya lehet, hogy a gyerekek úgy gondolják, senki sem hinne nekik, és 26% szerint a bántalmazott gyerekeket megállíthatja a segítségkérésben, hogy úgy gondolják, úgysem változna semmi. A válaszadók 18%-a választotta azt a lehetőséget, hogy az a tény, miszerint a bántalmazott gyerek úgy érezheti, senkiben sem bízhat, megakadályozhatja a segítségkérésben. A válaszok 21–21%-a szerint a büntetéstől való félelem, illetve az azzal kapcsolatos bizonytalanság, hogy mikor elég „komoly” az eset az indokolt segítségkéréshez, akadályként működik a segítségkérés folyamatában. A válaszadók 10%-a gondolta úgy, hogy az áldozatot az is megállíthatja a segítségkérésben, hogy azt gondolja, ő volt az, aki valami rosszat tett. Az adatok azt tükrözik, hogy a válaszadók leggyakrabban a segítségkérés elmaradását a bántalmazott gyerek biztonságérzésével hozzák kapcsolatba (fél, hogy az elkövető megtudja, illetve rosszabbodik a helyzet, ha elmondja), de a szégyenérzet és az információ hiánya, valamint a bizalom hiánya abban, hogy valóban tudnak és akarnak neki segíteni, ugyancsak megállíthatja a bántalmazottat abban, hogy segítséget kérjen. Nincs szignifikáns különbség életkorok szerint arra vonatkozóan, hogy a felsorolt viselkedéseket a válaszadók milyen arányban tekintik a segítségkérés akadályának. A fiúk és lányok szignifikánsan különbözőképpen ítélik meg azt, hogy milyen mértékben képezi a segítségkérés akadályát, ha a bántalmazott gyerek nem tudja, honnan kérhetne segítséget: a fiúk 23%-a, míg a lányok 38%-a gondolta úgy, hogy a fent említett tényező jelentős akadály lehet a segítségkérésben ($\chi^2 = 5,155$; $p < 0,05$). A bizalom hiányának a segítségkérés elmaradásában betöltött szerepét ugyancsak különbözőképpen ítélik meg a fiúk és a lányok: a fiúk 9%-a, míg a lányok 22%-a tartja jelentős akadálynak azt, hogy a bántalmazott gyerekek esetleg nem bíznak senkiben ($\chi^2 = 6,002$; $p < 0,05$). A harmadik szignifikáns különbség a fiúk és lányok között a segítségkérés akadályainak megítélése kapcsán abban mutatkozik meg, hogyan látják a szégyenérzet és büszkeség szerepét a segítségkérés elmaradásában: a fiúk 20%-a, míg a lányok 38%-a tartja ezt a tényezőt fontosnak ($\chi^2 = 7,143$; $p < 0,01$). A segítségkérés válaszadók által azonosított akadályaival kapcsolatban elmondhatjuk, hogy ezek megítélése nem különbözik jelentősen a különböző életkori csoportokban, de a nemi hovatartozás függvényében vannak különbségek abban, hogy mennyire tartanak jelentős akadálynak a válaszadók egy-egy tényezőt: az elérhető segítségforrásra vonatkozó információk hiányát, a bizalmi személy hiányát, valamint a szégyenérzetet és öntudatosságot a lányok nagyobb hányada látja jelentős akadálynak, mint a fiúk.

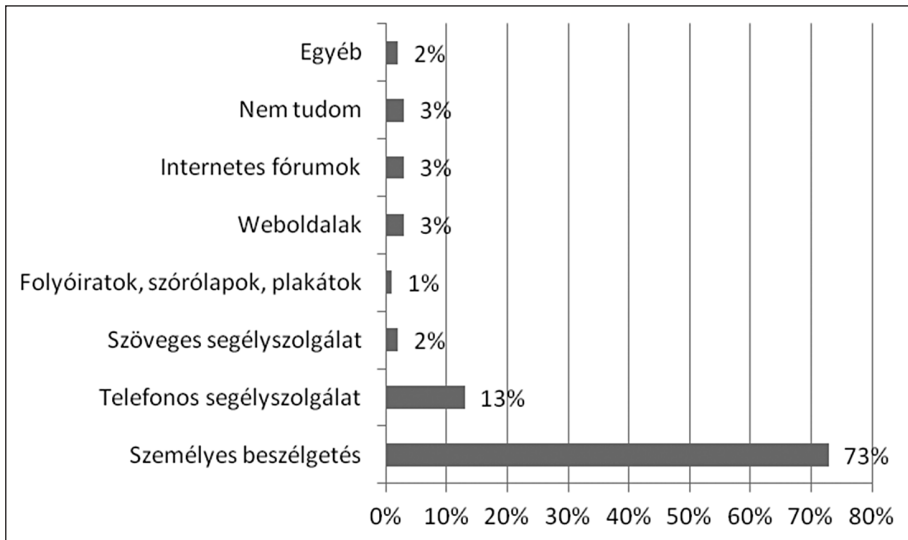
3.2. A segítségforrásokkal kapcsolatos tájékozódás módjai

A felmérés kitért arra, hogy milyen mértékben tartanak bizonyos tájékoztatási módokat megfelelőnek a gyerekek és serdülők arra, hogy tájékozódjanak a bántalmazás esetén elérhető segítségforrásokkal kapcsolatban.

2. ábra. Az informálódás és segítségkérés legjobb módjai a válaszadók szerint
 Figure 2. The best ways of obtaining information and help (the percentages of choices)

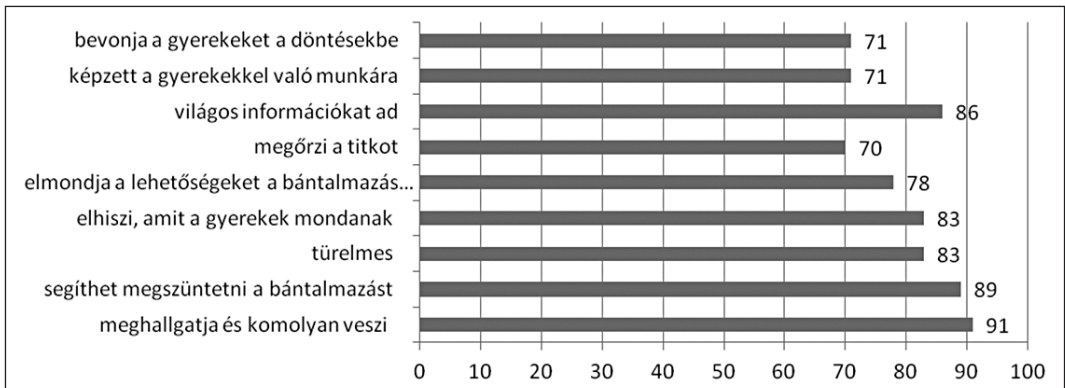
A különböző információs és segítségkérési lehetőségek értékelése során a megkérdezettek 68%-a értett egyet abban, hogy az iskolában, tanárok által közvetítve lenne a legjobb információkat szerezni a bántalmazás esetén elérhető segítségforrásokról. A válaszadók 46%-a gondolta úgy, hogy az ifjúsági klubok és szabadidős tevékenységeket (sport, művészet) vezető személyek megfelelőek lennének arra, hogy bántalmazás esetén informálják a gyerekeket az elérhető segítség lehetőségeiről. Az iskolában történő, de nem tanárok által biztosított tájékoztatást a válaszadók 42%-a tartotta jó megoldásnak, és 38% volt azoknak az aránya, akik úgy gondolták, hogy a kortárscsoport, illetve a barátok az információ és segítségnyújtás megfelelő formáját képviselik. A honlap segítségével való tájékozódást, illetve az online segítségkérést a válaszadók 34%-a, illetve 31%-a tartotta az megfelelő megoldásnak az információk megszerzésére, illetve segítségkérésre. A szórólapok, plakátok a válaszadók 25%-nak tűntek jó megoldásnak az információ átadására, míg 22% tartotta jó megoldásnak a szociális média használatát az adott célra. A számok azt tükrözik, hogy a válaszadók a személyességet fontosnak tartják a bántalmazásra vonatkozó informálódás és segítségkérés esetében, mivel a legtöbben azokat a módokat tartották megfelelőnek, amelyek személyes kapcsolatot feltételeznek. Ugyanez tükröződik arra a kérdésre adott válaszokból is, amely arra vonatkozott, hogy a válaszadók milyen megoldást találnak a legjobbnak informálódásra és segítségkérésre bántalmazás esetén. A válaszadók 73%-a a személyes beszélgetést, 13%-a telefonos segélyszolgálatot tartotta a legjobb megoldásnak. Az online tájékoztatói formákat 3% preferálta, a szöveges segélyszolgáltatásokat 2%, míg a szórólapok, folyóiratok 1% szerint képezik a tájékoztató legjobb formáját elszenvedett bántalmazás esetén (lásd 3. ábra).

3. ábra. *A legjobb segítségforrás*
 Figure 3. *The best source of help*

3.3. A segítő tulajdonságaira vonatkozó elvárások

A segítséget nyújtó személy tulajdonságaira vonatkozó preferenciákat a 4. ábrán található adatok tükrözik, ahol a feltüntetett százalékok azt mutatják, hogy a válaszadók milyen aránya tartotta fontosnak vagy nagyon fontosnak az adott tulajdonságot.

4. ábra. *A segítséget nyújtó személy tulajdonságai*
 Figure 4. *The most important qualities of the helper*

A válaszadók 91%-a tartotta a segítő személy fontos vagy nagyon fontos tulajdonságának azt, hogy meghallgatja és komolyan veszi a gyerekeket, amit szorosán követ, hogy segít megállítani a bántalmazást (89%). A válaszadók 86%-a fontosnak tartotta azt is, hogy a segítő személy pontos és világos információkat adjon a gyerekek számára. Az, hogy a segítő személy le-

gyen türelmes és higgyen a gyerekeknek, a válaszadók 83%-a számára alapvető fontosságú. A jó segítő a gyerekek számára is el tudja magyarázni azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a bántalmazás leállítható (78%). Azt, hogy bevonja a gyerekeket a döntésekbe, képzett legyen a gyerekekkel való munkára, illetve bizalmasan kezelje a gyerekek által elmondottakat, a válaszadók körülbelül 70%-a tartotta fontosnak. Az adatok azt tükrözik, hogy a gyerekek azt várják a segítő személytől, hogy vegye komolyan őket, legyen türelmes és nyújtson konkrét segítséget a bántalmazás megállítására. Ugyanakkor a felsorolt tulajdonságok mindegyikét a válaszadók több mint kétharmada fontosnak tartotta.

Összehasonlítva a segítő profilját nemek szerint, a vizsgált mintában egy esetben szignifikáns a különbség a fiúk és lányok között a segítő személyek fontosnak tartott tulajdonságai szempontjából, a lányok szignifikánsan fontosabbnak tartották, hogy a segítő higgyen a gyerekeknek/ fiatalnak ($t = 1,99, p < .05$). Annak ellenére, hogy a különbségek nem szignifikánsak, a fiúk és lányok által preferált tulajdonságok sorrendje különbözik a két nem között. A két legfontosabb tulajdonság mind a fiúk, mind a lányok esetében az, hogy a segítő meghallgassa és komolyan vegye a gyerekeket és meg tudja állítani az erőszakot. Mindkét nem képviselői a legkevésbé fontosnak azt tartják, hogy a segítő tartsa titokban azokat az információkat, amelyeket megosztottak velük. Nem szabad elfelejtenünk azonban, hogy ez az utolsó pozíció viszonylagos a többi tulajdonsághoz hasonlítva, hisz a gyerekek 70%-a fontosnak vagy nagyon fontosnak tartotta ezt a tulajdonságot is. A legnagyobb sorrendbeli különbség a két nem között abban mutatkozik, hogy mennyire tartják fontosnak, hogy a segítő gyerekekkel végzett munkára kiképzett személy legyen: a lányoknak úgy tűnik, ez az aspektus fontosabb, átlaga 2,22, és a kilencből az ötödik helyre kerül, míg a fiúk esetében az utolsó helyen van, 2,07-es átlaggal.

6. táblázat. *A segítő tulajdonságainak sorrendje a válaszadók nemi hovatartozása szerint*
 Table 6. *The order of the helper's qualities according to the gender of the respondent*

Fiúk		Lányok		
	Valaki, aki:	Átlag	Valaki, aki:	Átlag
1	Meghallgatja és komolyan veszi	2,61	Meg tudja állítani az erőszakot, agressziót	2,54
2	Meg tudja állítani az erőszakot, agressziót	2,54	Meghallgatja és komolyan veszi	2,54
3	Hisz a gyermekeknek és fiataloknak	2,44	Türelmes	2,27
4	Türelmes	2,42	Világos információkat nyújt	2,23
5	Világos információkat nyújt	2,33	Képezve van arra, hogy a gyerekekkel és fiatalokkal beszéljen és dolgozzon	2,23
6	Tájékoztatja a helyzet minden lehetséges következményeiről	2,29	Hisz a gyermekeknek és fiataloknak	2,21
7	Bevonja a gyerekeket és fiatalokat a velük kapcsolatos döntésekbe	2,21	Tájékoztatja a helyzet minden lehetséges következményeiről	2,18
8	Lehetőség szerint titokban tartja az elmondottakat	2,19	Bevonja a gyerekeket és fiatalokat a velük kapcsolatos döntésekbe	2,04
9	Képezve van arra, hogy gyerekekkel és fiatalokkal dolgozzon	2,07	Lehetőség szerint titokban tartja az esetet	1,93

Az életkor szerinti összehasonlítás is egyetlen szignifikáns különbséget mutat a segítő fontosnak tartott tulajdonságai szerint: az, hogy a segítő türelmes legyen, szignifikánsan fontosabb volt a 13–16 éves korosztály számára, mint a kisebbeknek ($t = 2,26, p < .05$).

7. táblázat. *A segítő tulajdonságainak sorrendje a két életkori csoportban*
 Table 7. *The order of the helper's qualities, according to age groups*

9–12 éves gyermekek csoportja		13–16 éves gyermekek csoportja		
	Valaki, aki:	Átlag	Valaki, aki:	Átlag
1	Meghallgatja és komolyan veszi	2,58	Meghallgatja és komolyan veszi	2,57
2	Meg tudja állítani az erőszakot, agressziót	2,55	Meg tudja állítani az erőszakot, agressziót	2,51
3	Hisz a gyermekeknek és fiataloknak	2,43	Türelmes	2,47
4	Türelmes	2,24	Világos információkat nyújt	2,36
5	Tájékoztatja a helyzet minden lehetséges következményeiről	2,24	Lehetőség szerint titokban tartja az esetet	2,32
6	Világos információkat nyújt	2,20	Tájékoztatja a helyzet minden lehetséges következményeiről	2,25
7	Képezve van arra, hogy gyerekekkel és fiatalokkal dolgozzon	2,12	Hisz a gyermekeknek és fiataloknak	2,24
8	Bevonja a gyermekeket és fiatalokat a velük kapcsolatos döntésekbe	2,08	Bevonja a gyermekeket és fiatalokat a velük kapcsolatos döntésekbe	2,16
9	Lehetőség szerint titokban tartja az elmondottakat	1,82	Képezve van arra, hogy a gyermekekkel és fiatalokkal beszéljen és dolgozzon	2,10

A különböző életkorú válaszadók által fontosnak tartott tulajdonságok sorrendbe állításánál kitűnik, hogy alig van különbség a két életkorcsoport által fontosnak tartott tulajdonságokban. A legnagyobb különbség abban mutatkozik, hogy a 9–12 évesek a legkevésbé fontosnak azt tartották, hogy a segítő tartsa titokban a birtokába jutott információkat, míg a 13–16 éves korosztály azt, hogy a segítséget nyújtó személy legyen képzett a gyerekekkel való munkára. Ehhez hasonlóan a fiatalabb korosztály magasabbra értékelte a potenciális segítő esetében azt, hogy hisz a gyerekeknek/fiataloknak, mint a nagyobbak, de mindkét korosztály szerint a legfontosabb, hogy a segítő hallgassa meg és vegye komolyan a gyerekeket, és tudja megállítani a bántalmazást. Ugyancsak nagyra értékelt tulajdonság volt mindkét korosztály számára, a segítséget nyújtó személy esetében a türelem. Mindkét korosztálynál utolsó előtti helyre került fontosság szerint az, hogy a segítségkérő be legyen vonva a rá vonatkozó döntésekbe, de nem felelhetjük el, hogy a megkérdezettek 71%-a fontosnak vagy nagyon fontosnak tartotta ezt az aspektust, és az utolsó előtti hely csak a felsorolt tulajdonságok kontextusára vonatkozik.

4. ÉLEMZÉSEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A segítségkérés formális (szociális munkás, iskolai tanácsadó, rendőrség stb.) és informális (szülő, barát) támogatás kérésére irányuló bármilyen tevékenység, különböző érzelmi vagy más

jellegű problémák, nehézségek esetén. Tanulható készség, mely csökkenti a distresszt (Ciarrochi, Wilson, Deane & Rickwood, 2003; Unrau és mts., 2006). Eredményeink arra utalnak, hogy a szülők, gondozók, családtagok jelentik a megkérdezettek számára a fő bizalmi személyt (gyerekek/serdülők több mint 50%-a kérne segítséget a szüleitől, akkor is, ha a bántalmazó a másik szülő, és 80%-a, ha az elkövető egy másik családtag). Ezt követik a barátok, illetve a rendőrség és a gyermekvédelmi szervezetek. A tanárok és az iskolai személyzet elsősorban a tanárok és a barátok által elkövetett erőszak esetén jönnek számításba, mint potenciális segítők, az iskolapszichológus, tanácsadó pedig a szülők által elkövetett erőszak esetében (6%). A segítségkéréssel kapcsolatos más kutatások eredményei is azt sugallják, hogy a serdülők inkább az informális támogatási forrásokhoz fordulnak, mint például a barátok és a családtagok, amikor nehézségekkel szembesülnek (Martin és mts., 2012, Rickwood, Deane, & Wilson, 2007). Meglepő viszont az iskolapszichológusok / iskolai tanácsadókhoz való fordulás alacsony aránya.

Érdekes itt még megjegyeznünk az iskolai személyzet preferálására vonatkozó életkorral kapcsolatos változást is, ami valószínűleg az elemi osztályból a gimnáziumba való átmenettel kapcsolatos, azaz az egy-két tanító helyett több tanára lesz a gyermeknek, akikkel nehezebb bizalmi kapcsolatot kialakítani. Meglepő eredmény, hogy a rendőröket és gyermekvédelmi dolgozókat az iskolapszichológusoknál és bizonyos erőszakhelyzetekben a tanároknál is jobban preferálják a válaszadók. Ugyanis a szakirodalom szerint általában az iskola az a hely, ahol a gyerekek leginkább megnyílnak, ami az erőszakkal kapcsolatos tapasztalataikat illeti, és a preferált bizalmi személyek körét leggyakrabban a tanárok, az iskolai egészségügyi asszisztens, tanácsadó, iskolapszichológus alkotják (pl. Jobe & Gorin, 2013; Linell, 2015). A gyerekek, ha megnyílnak, elvárják, hogy a felnőttek hallgassák meg őket, higgyék el, amit mondanak, támogassák és intézkedjenek az érdekében (Allnock & Miller, 2013; Jernbro és mts., 2010). Úgy tűnik, iskolai rendszerünk nem ért még meg erre a feladatra.

A nemi különbségek tekintetében a lányok nagyobb arányban kérnének segítséget, mint a fiúk. Eredményünk egybecseng hasonló kutatások következtetésével (pl. Hedge, Sianko, & McDonell, 2017). Az említett szerzők szerint a fiúk és lányok közötti különbség az áldozatok esetében is érvényes, sőt, a fiú áldozatok további jellemzője, hogy még kevésbé tekintik a szakembereket a lehetséges segítség forrásának. Mindez arra utalhat, hogy a fiúk esetében a szakember proaktív attitűdjének szükségessége még inkább kihangsúlyozódik, mint a lányok esetében.

A segítségkéréssel kapcsolatos akadályokat tekintve eredményeink azt tükrözik, hogy a válaszadók a segítségkérés elmaradását leggyakrabban a bántalmazott gyerek biztonságérzetével hozzák kapcsolatba (fél, hogy az elkövető megtudja, illetve rosszabbodik a helyzet, ha elmondja), de a szégyenérzet, az információ hiánya, valamint a bizalom hiánya abban, hogy valóban tudnak és akarnak neki segíteni, ugyancsak megállíthatja a bántalmazottat abban, hogy segítséget kérjen.

Hasonló kutatások eredményei arra utalnak, hogy a bántalmazás feltárását nehezíti az elsősorban a fiatalabb gyermekekre jellemző hiányos szókincs, amivel körülírhatja az eseményeket, az elkövető általi fenyegetettség érzése, a szégyenérzet, zavar, az attól való félelem, hogy nem hisznek neki (Allnock & Miller, 2013; McElvaney és mts., 2014, Foster & Hagedorn, 2014), a szeretet és aggodalom vagy ambivalencia, amellyel az elkövetőhöz viszonyulnak, és óvják őket azáltal, hogy nem fedik fel a bántalmazást (Lemaigre és mts., 2017, Forward, 2000). Mindezek mellett, a serdülők esetében a vágy, hogy egyedül megoldják a problémáikat jelentősen csök-

kenti a segítségkérés valószínűségét, általában pedig a szolgáltatásokról való információk hiánya, a stigma és a szégyen, valamint a potenciálisan segítséget nyújtó személyek jellemzői voltak az elsődleges akadályok a serdülők és gyerekek segítségkérési viselkedésében (Gulliver és mts., 2010).

Az iskolai zaklatás áldozatává vált gyermekek helyzetének elemzésekor Whitson (2014) elmagyarázza, hogy azért nem tudnak beszélni tapasztalataikról, mert elszigetelődnek és magányossá válnak. A vallomás elkerülése ugyanakkor a bántalmazott gyerekek/serdülők kétségeinek is köszönhető: az önvádnak, amit a mások megbélyegző viselkedése okoz, hiszen gyakran önmagukat hibáztatják mások reakciója miatt, a szégyennek, amit az erőszakos élmények felelevenítése okoz, valamint az attól való félelem, hogy tovább rontaná a helyzetet, ha a többiek árulkodónak tartanák őket.

A gyerekek és serdülők a potenciálisan segítséget nyújtó személyt elsősorban olyannak látják, aki meghallgatja és komolyan veszi őket (91%), segít megállítani a bántalmazást (89%), pontos és világos információkat ad (86%), türelmes és hisz a gyerekeknek (83%). A jó segítő a gyerekek számára is el tudja magyarázni azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a bántalmazás leállítható (78%). Azt, hogy bevonja a gyerekeket a döntésekbe, képzett legyen a gyerekekkel való munkára, illetve bizalmasan kezelje a gyerekek által elmondottakat, a válaszadók körülbelül 70%-a tartotta fontosnak. Gulliver és munkatársai (2010) megemlítik, hogy a fiatalok fontosnak tartják a segítséget nyújtó személy olyan tulajdonságait, mint segítőkészség és hitelesség, és az is jelentőséggel bír, hogy ismerték-e előzőleg őket. Connolly és McIsaac (2011) kutatásában a fiatalok olyan baráttal vagy családtaggal beszélnének a problémáikról, aki nem ítélné el őket. Az, hogy mások elítélhetik, komoly visszatartó erővel bírhat a segítségkérés tekintetében (Connolly & McIsaac, 2011).

Annak érdekében, hogy biztonságban érezzék magukat az erőszak áldozataivá vált gyerekek, és beszélhessenek a problémáikról, Whitson (2014) szerint a szakembereknek nyugodtnak kell maradniuk és figyelmesen végig kell hallgatniuk őket. Fontos a szemkontaktus, a befogadóképesség, a megfelelő kérdésekkel való segítség, az empátia és támogatás, a gyermek komolyan vétele. A szakember adjon elegendő időt a gyereknek a megnyíláshoz, segítsen a problémák helyes azonosításában és a megoldásában, fejezze ki együttérzését, köszönje meg a gyermeknek, hogy beavatta a bizalmába, és értékelje a bátorságát, figyeljen a biztonsági feltételek biztosítására és a titoktartásra.

Az erőszakkal kapcsolatos tapasztalatok feltárása és a segítségkérés olyan kontextusban jelentkezhet, amikor a gyerek lehetőséget lát arra, hogy egy megbízható felnőttnek megnyíljon. Ezt segíthetnék elő olyan alkalmak, amikor erőszakkal kapcsolatos témákat érintenének például iskolai keretek között. Kutatásunkban a különböző információs és segítségkérési lehetőségek értékelése során a megkérdezettek 68%-a értett egyet abban, hogy az iskolában, tanárok által közvetítve lenne a legjobb információkat szerezni a bántalmazás esetében elérhető segítségforrásokról. Az iskola ideális hely lehetne az erőszakkal kapcsolatos tapasztalatok feltárására és a segítségkérésre. Hasonló kutatások szintén arra az eredményre jutottak, hogy a gyerekek szeretnék, ha az iskolában több információhoz jutnának a gyermekek elleni erőszakkal és beavatkozási lehetőségeikkel kapcsolatban (Jernbro és mts., 2010). Egyes kutatásokban a gyerekek kihangsúlyozzák annak a fontosságát is, hogy a felnőttek vegyék észre a jeleket, és tegyenek fel kérdéseket (Allnock & Miller, 2013; Lemaigre és mts., 2017).

Ehhez viszont arra lenne szükség, hogy az iskolai személyzet: tanárok, tanítók, iskolapszichológusok olyan készségekkel rendelkezzenek, melyek lehetővé tennék, hogy a gyerekek megbízzanak bennük. Megoldást jelentene részben az erőszakkal kapcsolatos tudnivalók megszerzése, de emellett képzéseken való részvétel, ahol az iskolai személyzet olyan készségeket sajátítana el, amelyekkel a felnőtt-gyerekek kapcsolatot erősítené. A gyermekek meghallgatása, a felnőttek és gyerekek között a bizalmi kapcsolatok kialakítása nemcsak a segítségkérésnek kedvezne, de az iskolai sikeresség javításához is hozzájárulna. Mindez nyilván érvényes más segítő szakmában dolgozó szakemberekre is, mint például a gyermekvédelemben dolgozó szociális munkások, akiknek olyan képzéseket javasolnak a rendszerben felnőtt fiatalok, amelyeken a gyermekekhez való viszonyulás alapvető készségeit sajátíthatják el: figyelem a gyerekekre, befogadóképesség, empátia, támogatás, a gyerekek bevonása az őket érintő kérdésekbe, stb. (Antal és mts., 2019).

A kutatás során újra igazolódott, hogy a gyerekek részvétele fontos szempont az erőszakkal kapcsolatos beavatkozás kialakításában, de a kutatásban is. Ahogy más szakemberek is leírták, szükséges, hogy a gyerekeket partnerként és nem a beavatkozás egyszerű tárgyaként kezeljük (Chan és mts., 2011, Mudaly & Goddard, 2006).

5. A KUTATÁS KORLÁTAI

A tanulmányban bemutatott kutatást, annak eredményeit irányadónak és további kutatások megalapozásának tekintjük. A kutatás folytatásának, az eredmények további vizsgálatának igényét támasztják alá a felmérés bizonyos korlátai. Ezek közül elsőnek említjük a vizsgálati minta romániai gyermekpopulációt illető reprezentativitáshiányát, melynek következtében az itt bemutatott adatok nem terjeszthetők ki az ország 9–16 évesek csoportjára.

Másodsorban, a kutatásban kizárólagosan a saját bevalláson alapuló, iskolai környezetben (csoportos jelenlétben történő), önkitaltós kérdőíves módszert használtuk, így a válaszok, gyermekekről lévén szó, hangsúlyozottabban viselhetik a társadalmi befolyásolhatóság / elvárásoknak való megfelelés hatásait.

Harmadsorban ezek a válaszok a gyermekek lehetséges reakcióira kérdeztek rá, és nem a már megéltre, kérdezett rá, a viselkedési szándékot vetítve elő, nem a megvalósult cselekedeteket.

SZAKIRODALOM REFERENCES

- Affi, T. O., MacMillan, H. L., Taillieu, T., Cheung, K., Turner, S., Tonmyr, L., & Hovdestad, W. (2015). Relationship between child abuse exposure and reported contact with child protection organizations: Results from the Canadian Community Health Survey. *Child Abuse & Neglect*, (46), 198–206.
- Alaggia, R. (2010). An ecological analysis of child sexual abuse disclosure: Considerations for child and adolescent mental health. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 19(1), 32–39.
- Allnock, D., & Miller, P. (2013). *No One Noticed: No One heard*. London: The NSPCC.

- Annerbäck, E., Wingren, G., Svedin, C. G., & Gustafsson, P. A. (2010). Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden – findings from a population-based youth survey. *Acta Paediatrica*, 99(8), 1229–1236.
- Antal, I., Roth, M., Mezei, E., Dávid-Kacsó, Á., Voicu, C., & Szász, R. (2012). The Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect (BECAN) in Romania. *Revista de Asistență Socială*, XI(2), 1–13.
- Antal, I., Dávid-Kacsó Á., Roth M., László É., Mureșan A., & Pocsai-Szász, R. (2019), Expunerea la violență a persoanelor care au copilarit în instituții rezidențiale de protecție a copiilor. In Roth, M. (szerk.), *Principii versus practici în sistemul de protecție a copilului* (61–110 o.). Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Ádány, R., (2011). *Megelőző orvostan és népegészségtan*. Debrecen: Debreceni Egyetem. https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0019_1A_Megelozo_orvostan_es_nepegeszsegtan/ch03s03.html. Letöltés dátuma: 2019. szeptember 20.
- Blakemore, T., Herbert, J. L., Arney, F., & Parkinson, S. (2017). The impacts of institutional child sexual abuse: A rapid review of the evidence. *Child Abuse & Neglect*, (74), 35–48.
- Bradley, A. R., & Wood, J. M. (1996). How do children tell? The disclosure process in child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 20(9), 881–891.
- Briere, J. N., & Scott, C. (2015). *Principles of Trauma Therapy*. S. l.: Sage.
- Chan, Y., Lam, G. L. T., & Shae, W.-C. (2011). Children's views on child abuse and neglect: Findings from an exploratory study with Chinese children in Hong Kong. *Child Abuse & Neglect*, 35(3), 162–172.
- Ciarrochi, J., Wilson, C. J., Deane, F. P., & Rickwood, D. (2003). Do difficulties with emotions inhibit help-seeking in adolescence? The role of age and emotional competence in predicting help-seeking intentions. *Counselling Psychology Quarterly*, 16(2), 103–120.
- Collings, S. (2007). Nonsupportive disclosure in child sexual abuse: Confidantes' characteristics and reactions. *Psychological Reports*, 100, 768–770.
- Connolly, J., & McIsaac, C. (2011). Romantic relationships in adolescence. In Underwood, M. K. & Rosen, L. H. (szerk.), *Social development: Relationships in infancy, childhood, and adolescence* (180–203. o.). New York: Guilford Press.
- Cutajar, M., Mullen, P. E., Ogloff, R. P., Thomas, S. D., Wels, D. L., & Spataro, W. J. (2010). Psychopathology in a large cohort of sexually abused children followed up to 43 years. *Child Abuse & Neglect*, 34(11), 813–822.
- Forward, S. (2000). *Mérgező szülők*. Budapest: Háttér Kiadó.
- Foster, J., & Hagedorn, W. (2014). Through the Eyes of the Wounded: A narrative analysis of children's sexual abuse experiences and Recovery process. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(3), 538–557.
- Foyne, M. M., Freyd, J. J., & DePrince, A. P. (2009). Child abuse: Betrayal and disclosure. *Child Abuse & Neglect: The International Journal*, 33(4), 209–217.
- Gulliver, A., Griffiths, K. M., & Christensen, H. (2010). Perceived barriers and facilitators to mental health help-seeking in young people: a systematic review. *BMC Psychiatry*, 10(1), 113–121.

- Hedge, J. M., Sianko, N., & McDonell, J. R. (2016). Professional Help-Seeking for Adolescent Dating Violence in the Rural South: The Role of Social Support and Informal Help-Seeking. *Violence Against Women*, 23(12), 1442–1461.
- Herman J. L. (2011). *Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Budapest: Háttér Kiadó.
- Hershkowitz, I., Lanes, O., & Lamb, M. E. (2007). Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents. *Child Abuse & Neglect*, 31(2), 111–123.
- Jernbro, C., Eriksson, U. B., & Janson, S. (2010). Young adults personal views on child abuse. *Nordic Journal of Social Research*, 1(1), 1–16.
- Jensen, T. K., Gulbrandsen, W., Mossige, S., Reichelt, S., & Tjersland, O. A. (2005). Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspectives and the context for disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 29(12), 1395–1413.
- Jobe, A., & Gorin, S. (2013). 'If kids don't feel safe they don't do anything': Young people's views on seeking and receiving help from children's social care services in England. *Child & Family Social Work*, 18(4), 429–438.
- Lemaigre, C., Taylor, E. P., & Gittoes, C. (2017). Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, (70), 39–52.
- Linell, H. (2015). The process of disclosing child abuse: A study of Swedish social services protection in child abuse cases. *Child & Family Social Work*, 22(4), 11–19.
- Lorentzen, E., Nilsen, H., & Traeen, B. (2008). Will It never End? The narratives of Incest victims on the Termination of sexual abuse. *Journal of Sex Research*, 45(2), 164–174.
- Martin, C. E., Houston, A. M., Mmari, K. N., & Decker, M. R. (2012). Urban teens and young adults describe drama, disrespect, dating violence and help-seeking preferences. *Maternal and Child Health Journal*, (16), 957–966.
- McElvaney, R. (2015). Disclosure of child sexual abuse: Delays, non-disclosure and partial disclosure. What the research tells us and implications for practice. *Child Abuse Review*, (24), 159–169.
- McElvaney, R., Greene, S., & Hogan, D. (2014). To tell or not to tell? Factors influencing young people's informal disclosures of child sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, (29), 928–947.
- Meinck F, Cluver L, Loening-Voysey, H, Bray, R., Doubt, J., Casale, M., & Sherr, L. (2017). *Disclosure of physical, emotional and sexual child abuse, help-seeking and access to abuse response services in two South African Provinces*. *Psychol Health Med.*, (22), 94–106.
- Mudaly, N., & Goddard, C. (2006). *The truth is longer than a lie*. London: Jessica Kingley.
- United Nations Children's Fund (UNICEF) (2014). *Hidden in Plain Sight A statistical analysis of violence against children*, UNICEF, New York, https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2015/12/VR-full-report_Final-LR-3_2_15_189.pdf. Letöltés dátuma: 2019. június 20.
- UNICEF (2015). *A Post-2015 World Fit for Children A review of the Open Working Group Report on Sustainable Development Goals from a Child Rights Perspective*. https://www.unicef.org/agenda2030/files/Post_2015_OWG_review_CR_FINAL.pdf. Letöltés dátuma: 2019. június 20.

- UNICEF (2017). *Annual Results Report, Child Protection*. https://www.unicef.org/publicpartnerships/files/Child_Protection_2017_Annual_Results_Report.pdf. Letöltés dátuma: 2019. június 20.
- Pinheiro, P. S. (2006). *World Report on Violence against Children*. Geneva: United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children. <https://www.unicef.org/violencestudy/reports.html>. Letöltés dátuma: 2019. szeptember 12.
- Ramusson, B. (2006). *Children looked after and their right to participation in accordance with the UN Convention on the Rights of the Child. article 12*, Lund: Socialhögskolan, Lunds Universitet.
- Rickwood, D., Deane, C. J., & Wilson, F. P. (2007). When and how do young people seek professional help for mental health problems? *Medical Journal of Australia*, 187(7), 35–39.
- Stănculescu, M. S., & Marin, M. (2011). *Sprrijinirea copiilor invizibili. Raport de evaluare*. București: UNICEF.
- Thulin, J., Kjellgren, C., & Nilsson, D. (2019). Children's disclosure of physical abuse – the process of disclosing and the responses from social welfare workers. *Child Care in Practice*, 1–15.
- Unrau, Y. A., Seita, J. R., & Putney, K. S. (2008). Former foster youth remember multiple placement moves: A journey of loss and hope. *Children and Youth Services Review*, 30(11), 1256–1266.
- Van Bijleveld, G. G., Dedding, C. W. M., & Bunders-Aelen, J. F. G. (2013). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2), 129–138.
- Van der Kolk, B. (2014). *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. New York: Penguin Books.
- Vis, S. A., Strandbu, A., Holtan, A., & Thomas, N. (2011). Participation and health – a research review of child participation in planning and decision-making. *Child & Family Social Work*, 16(3), 325–335.
- Whitson, S. (2014). *8 Keys to End Bullying: Strategies for Parents & Schools*. New York: W. W. Norton & Co.